

52

**Els serveis públics en perill:
Salut pública i mútues? Escola pública -
privada? Pensions públiques - privades?**

Marina Geli i Fàbregas



RESISTÈNCIES

Universitat Progressista
d'Estiu de Catalunya (UPEC) és filla d'un
llinatge que no vol que resti desconegut.
Fills i néts de les aspiracions de les classes
populars catalanes del segle XIX, plasmades
en el seu vell lema "Instruïu-vos i sereu lliures, associeu-
vos i sereu forts, estimeu-vos i sereu feliços", fills i néts
de l'esforç de la primavera republicana dels anys trenta
on s'anunciava que "Per damunt de tot, cultura.
Res no quedarà de l'esforç cívic dels nostres dies sense
la pressió d'un ambient que ens porti a tots pels
camins més càlids de la intel·ligència" i fills i néts de
l'antifranquisme social i polític que aconseguí reconstruir
la raó democràtica al nostre país, volem que el llegat del
passat també teixeixi el nostre present cap al futur.



UPEC  **Universitat
Progressista
d'Estiu de Catalunya**

**Els serveis públics en perill:
Salut pública i mútues?
Escola pública - privada?
Pensions públiques -
privades**

Marina Geli

Metgessa internista. Exconsellera de Salut de la Generalitat de Catalunya. Actualment Diputada al Parlament de Catalunya



Espanya, Catalunya són encara avui, amb poca consciència ciutadana i política, hereves d'un llarg franquisme que ens va fer estar aliens de la construcció democràtica i social d'Europa després de la Segona Guerra Mundial. Les socialdemocràcies europees van liderar un model de redistribució d'oportunitats, amb reforma fiscal fortament progressiva, serveis i prestacions públiques sòlides, especialment pensions, educació, salut i suport a les famílies. Polítiques adreçades a tothom amb independència de l'edat: infància-joves-adults o persones grans, amb visió de gènere, creant societats tolerants, amb respecte als drets humans (condició per entrar a Europa és no tolerar la pena de mort o la discriminació de les dones). Aquest model polític i social amb rèdits, resultats importants, positius en termes de pau, aprofundiment democràtic, llibertats, redistribució de riquesa i oportunitats entra en crisi a finals del segle XX amb la mundialització de la informació, dels mercats financers, la preponderància de l'economia especulativa front la productiva i el pensament neoliberal dominant. És cert que s'ha de reinventar, refundar la socialdemocràcia local i global a Europa i al món, però cal ésser objectiu amb la contribució d'aquesta en la vida de la gent.

I malgrat la crisi actual, Suècia, Canadà o Austràlia tenen societats molt més equilibrades i competitives en la globalització que aquells Estats on la socialdemocràcia no ha governat anys seguits.

Els quaranta anys de franquisme varen deixar pòsits que en trenta-quatre anys encara no hem superat del tot. El franquisme, impregnat de nacionalcatolicisme, va perpetuar un model de nacionalisme espanyol que rebutjava i que volia acabar amb les nacions històriques, i va consolidar una cultura forta de resistència sobretot a Euskadi i Catalunya, expressada de manera diferent, amb ETA o des de la via pacífica, però que ha consolidat un fort nacionalisme-independentisme català o basc que avui encara associa Espanya amb centralisme i rebuig a la diferència.

Per altre costat, el franquisme, amb la seva estreta relació amb la jerarquia del catolicisme que s'infiltra en el poder polític, financer, econòmic o mediàtic fomenta una concepció de la dona i de la família patriarcal, on aquesta és el pal de paller de l'esfera privada, de la casa, dels fills, de la família extensa. Aquest model fa que les polítiques de suport a les famílies siguin mínimes, propicia l'habitatge de compra en detriment del de lloguer,



fa retardar la plena incorporació de la dona al mercat de treball remunerat així com l'entrada plena a l'educació i a l'esfera pública (encara avui tenim poca presència de dones en el poder econòmic, financer i el real, polític, mediàtic o religiós). Una conseqüència col·lateral important és la dificultat encara avui d'acceptació majoritària a Espanya de la diversitat de famílies, monoparentals, parelles gais o lesbianes o parelles de fet.

Per tant, el franquisme ens deixa un dèficit social, fiscal, de cultura democràcia, de visió de gènere i de diversitat trenta-quatre anys després.

A Espanya el 1975, any de la mort del dictador, es gastava un 14% del PIB en despesa social front el 22% de mitjana dels quinze països que configuraran més tard la UE-15. Cal tenir-ne consciència sobretot ara, amb la crisi econòmica, quan la tesi neoliberal justifica no avançar cap a l'equiparació almenys de l'Europa dels 15 en protecció social, o quan vivim en un procés global de neoconservadorisme a Estat Units i a Europa del model familiar, social i cultural amb moltes dificultats de valorar i integrar les diferències.

Què ha passat els darrers trenta anys amb els serveis públics a CAT- Espanya? Recursos destinats i model

Malgrat el llarg franquisme que ens va deixar en herència un dèficit social i fiscal, els anys de democràcia recent han fet evolucionar positivament la societat. Entre els Estats del món, segons l'índex de desenvolupament humà (IDH), Espanya ocupa el 15è lloc després de Noruega, Austràlia, Islàndia, Canadà, Irlanda, Països Baixos, Suècia, França, Suïssa, Japó, Luxemburg, Finlàndia, Estats Units i Àustria (11 Estats europeus i la resta potències també econòmiques com EUA, Japó o Canadà o Austràlia, amb forta concepció socialdemòcrata).

Cal valorar positivament el canvi i donar sentit a la política, ja que ara que la política està perdent pes front l'economia i els Estats perden sobirania front Europa (més que Europa, el sistema financer - Banc Central Europeu i les dues potències, Alemanya i França) caldrà tornar a donar sentit a la ideologia socialdemòcrata que va néixer per construir l'Europa social, per ser efectiva localment, portant justícia social.



Malgrat això cal veure l'evolució de la despesa social al llarg dels darrers trenta anys de manera paral·lela a la fiscalitat i als cicles polítics.

El 1975, el diferencial negatiu de despesa, millor inversió en serveis i prestacions socials entre Espanya i UE-15 era de 8 punts del PIB (Espanya el 14% i UE-15 el 22%). El 1993 la despesa pública social era del 24% PIB i a la UE-15 era de 28%, diferencial de 4 punts, per tant en quinze anys de democràcia s'havia reduït en quatre punts la diferència. El 2008, ja en plena crisi, segons dades EUROSTAT, la despesa social a Espanya és del 21% PIB, a Catalunya del 19% PIB, i a la UE-15 del 27% (a Suècia, el 30%). Per tant, un nou distanciament envers Europa, entorn d'un diferencial negatiu de sis punts.

Els serveis públics van creixent des del 1978 fins el 1996, tornen a regressar fins el 2003-2004, milloren a Catalunya i Espanya fins el 2008 i amb l'arribada de la crisi s'estabilitzen i el darrer any comencen a patir fortes retallades (del present ho analitzaré en la darrera part de la ponència). Els governs d'esquerres a Catalunya i a Espanya augmenten la despesa social reduint al màxim històric comparant amb UE-15 l'any 2007.

Malgrat la millora social entre 2003 i 2007, el diferencial entre nivell de riquesa i despesa social continua sent desequilibrat. Catalunya té un nivell de riquesa que representa el 110% de la mitjana de la UE-15; en canvi, la despesa pública social per persona és només un 74%. A Espanya també el diferencial riquesa/despesa social existeix entorn 95% del nivell riquesa i 74% despesa social comparat amb la UE-15.

La fiscalitat va anar evolucionant cap a models europeus fins el 1996, que comença a regressar fins el 2008 (amb algunes exempcions puntuals d'increments durant els governs d'esquerres a Catalunya o increments d'impostos especials o IVA). Es va crear la base, fins i tot discursiva, del dèficit estructural de l'Estat, que quedava ocult per la llarga època de creixement econòmic i la creació d'ocupació i per tant pel poder de compra individual. Les administracions i els ciutadans varen viure d'un miratge: entraven ingressos volàtils atribuïbles a una economia especulativa financera o immobiliària a més del fàcil crèdit.

En caure la bombolla especulativa, el rei va nu i aflora la feblesa política, el dèficit de poder polític front el poder financer-econòmic i el dèficit social i fiscal.



La regressió del model fiscal (que grava poc les rendes altes, les rendes del capital i les transaccions financeres o especulatives dins i fora país) fa que el diferencial de menor recaptació sigui important i determinant. Espanya i Catalunya tenen un model fiscal que equival al 34% del PIB, deu punts menys que la UE-15, amb un 44% (a Suècia, país europeu amb un model social més desenvolupat i que millor ha superat l'impacte de la crisi global equival al 54%).

Però especialment greu és que les rendes més altes a Espanya paguen només un 20% del que pagarien a Suècia (i repeteixo: han superat millor la crisi amb molt menys atur a part que no estan sota la disciplina Euro).

Per tant, cal acceptar que per herència del franquisme, per polítiques equivocades de model econòmic i fiscal i per imposició europea, Espanya i Catalunya tenim un dèficit social estructural i un dèficit de model fiscal regressiu. I ara la situació és greu per l'augment de l'atur, de la pobresa, de les desigualtats davant d'un pensament únic (polític que contamina el mediàtic) que contraposa sortir de la crisi i crear ocupació amb millor política social, abocant-nos en el moment de més

necessitat a una major precarietat social i més desigualtats per l'empitjorament de la qualitat i equitat dels sistemes de serveis públics, sanitaris, educatius, dels serveis socials i les prestacions econòmiques.

La imposició de reducció del dèficit públic europeu i d'estabilitat pressupostària ¿per què no va paral·lela a una harmonització, almenys en la UE-15, de la política fiscal? Seria la millor manera de reduir-lo sense crear més dèficit estructural per la via de més ingressos i no una dràstica retallada social. De fet, és comprovable que els països amb un model fiscal progressiu i uns forts serveis públics són els que millor surten de la crisi (Suècia o Canadà, per posar dos exemples). De fet, el primer greu error és de concepte, no pensar que els serveis públics són fonts de desenvolupament econòmic i social i generadors d'ocupació, de cohesió i d'arrossegament de molts altres sectors.

A Catalunya i Espanya treballen en els serveis de l'Estat del Benestar un 10% de les persones ocupades; a la UE-15, un 15% i a Suècia, un 25%. Sense una bona educació l'economia no és competitiva; sense uns serveis socials forts el conflicte social i la delinqüència creixen i la despesa de justícia, presons i seguretat augmenta.



El sector Salut és alhora un sector econòmic de primer ordre (múltiple estudis ho avalen, com l'estudi del Departament de Salut i la Cambra de Comerç de Barcelona on es conclou que la suma de sectors econòmics diversos -primari, secundari, terciari- d'alt valor afegit el converteixen en un motor de l'economia catalana).

Quin és el model de serveis i prestacions públics a Espanya i Catalunya? Riscos i oportunitats

La llarga dictadura aporta en la seva etapa final de "desarrollisme" un model paternalista de protecció social, on el "papa" Estat o el "papa" empresa, si ets treballador i obediènt (també amb el règim), recompensa amb un nivell de prestació social lligat a la Seguretat Social.

En arribar la democràcia la reconstrucció del país es fa des de baix, amb un paper del món local i la societat civil important (sindicats, associacions de veïns, professionals sanitaris, educatius, socials, moviments feministes, de dones, una part important de l'església progressista als barris).

El 1978 la Constitució consagra un Estat democràtic, social i descentralitzat en nacionalitats històriques i regions (model de 17 comunitats autònomes i Ceuta i Melilla).

La dècada dels vuitanta, sota la presidència de Felipe González, es consolida el model social. El Sistema Nacional de Salut finançat per impostos, deixant la gestió en mans de les Comunitats Autònomes. El Sistema educatiu universal, també de gestió descentralitzada a les Comunitats Autònomes. El Sistema de pensions públic universal, contributiu i no contributiu. Les pensions privades són voluntàries i solen ser un complement per a les classes mitjanes i altes.

Les polítiques de suport a les famílies arriben molt més tard, al tombar de segle, conseqüència del dèficit estructural heretat de visió de gènere.

La dècada dels noranta es consoliden els models malgrat el canvi polític de govern, a mans del PP, amb el president Aznar. Encara que la fiscalitat baixa i la inversió en despesa social també. És a dir, la dreta no canvia model, però no inverteix suficientment.

Els primers anys del nou segle XXI es traspassen a totes les Comunitats Autònomes les polítiques



sanitàries i educatives i per tant l'Estat no gestiona aquests dos pilars bàsics ni els finança directament, i això comporta una dificultat de governança estatal del sistema i de consciència per part de l'Estat del cost. Del pressupost de les Comunitats Autònomes una gran part són Educació i Salut i de fet el sistema sanitari és el que comporta més dèficit. Hi ha hagut incapacitat política els darrers anys per fer un pacte sanitari per garantir la qualitat, equitat i sostenibilitat, i alhora contínues discussions en Educació-Universitats i Sanitat per conflicte d'interessos, per falta de lleialtat institucional i per compartir riscos i oportunitats entre Estat-Comunitats Autònomes. El model sanitari i educatiu d'estructura clarament federal ens obliga a un govern i un finançament també federal, tema pendent a Espanya.

Des de l'inici de la crisi econòmica, la caiguda d'ingressos, les restriccions europees del dèficit públic, la dificultat del deute i el finançament de les grans polítiques de l'Estat del benestar (Pensions-prestacions atur, Sanitat, Educació i serveis socials-dependència -creant un nou sistema universal en plena crisi, una Llei Estatal, amb gestió de les Comunitats Autònomes i ens locals, i finançament compartit-) grinyolen, i s'inicien

reformes sense precedents: el retard de l'edat de jubilació, les retallades en els salaris dels professionals del sector públic, la congelació de les pensions, la disminució dels pressupostos sanitaris, educatius, socials.

La crisi justifica el retrocés del sector públic propiciat per un discurs neoliberal d'insostenibilitat i de descrèdit de les Administracions per ineficients.

A Catalunya, el sistema sanitari els darrers trenta anys, des de l'Estatut de 1979, es gestiona des d'ací amb un model propi que ha donat uns bons resultats en termes de qualitat, equitat i eficiència, i que ha impulsat la recerca i la docència, convertint-se en un motor de l'economia local i nacional.

Ha superat els forts increments de població (un milió i mig en deu anys), el continu envelliment, la forta innovació. És el servei públic més valorat pels catalans, inclosos les persones amb assegurança privada (26%). Usat per tothom pel seu prestigi.

El paper de les mútues i assegurances privades ha estat complementari i mai impulsat com a substitutiu. És la primera vegada en trenta anys que des del nou Govern de CiU s'impulsa anar al



sector privat per disminuir la despesa pública amb reduccions del 10% del pressupost.

El sector públic sanitari, de provisió diversa, no ha seleccionat pacients (la Llei Catalana sanitària del 1990 consolida un model sectoritzat) a diferència del model educatiu català on el sector concertat ha seleccionat durant molts anys famílies i alumnes.

No és fins la recent Llei d'Educació catalana (impulsada sota la presidència de José Montilla, precedit pel Pacte Nacional per l'Educació durant el Govern del president Pasqual Maragall) que s'intenta consolidar un servei públic educatiu de provisió diversa però amb condicions iguals amb independència de la titularitat, pública o privada.

Les classes assalariades de rendes mitges que viuen en àrees urbanes prefereixen el sector concertat, al costat de la forta onada migratòria dels darrers anys. El sector educatiu estrictament privat, sense finançament públic, és molt petit a Catalunya en l'etapa obligatòria i més important en la postobligatòria i universitària, amb prestigi. Malgrat tot, les reformes i la gran inversió feta els darrers anys de Governos d'esquerres han permès que els resultats millorin. Les Universitats tenen

bons resultats acadèmics (encara que s'ha obert un debat de fons entorn el retorn social d'aquestes així com sobre la governança i el finançament) i la formació professional ha iniciat els darrers anys el camí del prestigi i amb l'esforç municipal i de la Generalitat finalment tenim una bona xarxa d'escoles bressol.

El sistema de serveis socials, suport a les famílies i a les persones amb dependència és el menys consolidat, tot i que els darrers anys s'està convertint en el quart pilar de l'Estat del Benestar al costat de pensions, sanitat i educació.

Desbordats per l'envelliment, per l'augment de la pobresa secundària de la crisi, estan en ple debat d'eficàcia i garanties de finançament tant a nivell dels Ajuntaments, com de la Generalitat i del Govern de l'Estat (sense competències directes però amb co-finançament de la dependència o per mitjà dels ens locals).

I ara què? La crisi obliga a retrocés o reformes de l'Estat del Benestar?

Trenta anys després, amb alts i baixos d'un sòlid model de protecció social, aquest ara trontolla, es qüestiona i comença a patir fortes retallades.



Canviar, adaptar, reformar per mantenir l'Estat del Benestar, la protecció social, la cohesió, la justícia social.

La població al llarg dels darrers trenta anys ha canviat molt: baixa natalitat, envelliment i forta immigració, diversa i jove.

El model econòmic ha fet que hàgim creat molts llocs de treball amb records històrics de població ocupada masculina i femenina el 2005-2006 i ara un 18% d'atur, amb un 45% d'atur jove i molta precarietat laboral i social.

El model social i la societat catalana i espanyola els darrers trenta anys ha canviat extraordinàriament. El nivell de riquesa (EUROSTAT, 2009 PIB per càpita en paritat de poder adquisitiu Espanya 103, UE-27 100), la redistribució de la mateixa, el nivell sanitari, educatiu, de benestar en general ha fet un salt positiu important.

Les dones s'han incorporat al mercat laboral remunerat amb una taxa d'activitat femenina alta, acostant-se a la mitjana europea (especialment a Catalunya).

La crisi actual ha generat molt atur (en xifres percentuals igual que a mitjans dels noranta) però ara la situació és global i no es tenen o saben tenir instruments per capgirar la situació. Ara estem a la zona euro i a més el diferencial d'atur s'explica en gran part a un excés del sector immobiliari que ha caigut i que generava molta ocupació. A Espanya l'atur, fins i tot en èpoques de creixement econòmic, era alt i a més existeix més economia submergida que en els altres països de la UE-15.

A més, les persones ara estan acostumades a un ritme de consum i de qualitat dels serveis públics (la gran majoria finançat per impostos, gratuïts en l'ús o amb poques aportacions directes) que no tenien en crisis anteriors, amb excepció d'una part de la població que ve de la immigració de països pobres on la cultura de supervivència encara hi és

Doncs ara, cal tenir el lideratge suficient per fer les reformes i adaptacions estructurals adaptats a la nova societat i servir al moment actual de més pobresa i més desigualtats de renda.

Propostes

- Reforma fiscal, cap un model d' harmonització europea, progressiu, que gravi les rendes capital, transaccions financeres i fiscalitat verda.



- Convergir amb la despesa social europea de la UE-15, en el període 2011-2020.
- La generació d'ocupació requereix canvis en les empreses, en les relacions laborals (flexi-seguretat) i en l'impuls des de les polítiques públiques i el crèdit per tenir escenaris favorables a crear llocs de treball.
- Polítiques familiars i de dependència que s'adaptin a tots els models de família i a l'envelliment que permetin la conciliació de temps personal, familiar i laboral i que facilitin la maternitat i paternitat desitjades.
- Cal plantejar un pacte del temps per a tothom.
- En aquest moment cal fer un plantejament nou entre Administracions per revisar els ajuts econòmics i socials davant la pobresa, per guanyar eficàcia. L'habitatge requereix de polítiques extensives de lloguer a baix cost, en un moment amb tant habitatge lliure i contradictòriament tanta necessitat per la precarietat social.

- L'impuls de la convivència requereix d'estratègies locals (plans de barris) i de país, sinó la fractura social i el conflicte seran la norma. L'actitud ètica política que rebutgi la demagògia, el populisme i la xenofòbia són l'únic camí al costat de polítiques actives, d'educació i cultura, ajuts socials, plans d'ocupació locals i ocupació.

- L'Educació com a servei públic universal de qualitat que incideixi amb la lluita contra el fracàs escolar i la mirada posada en el treball. Aposta per un únic servei públic d'educació on la titularitat dels centres, públics o privats, o el règim del personal, funcional o laboral, no comporti ni selecció d'alumnes ni famílies ni privilegis. És prioritària la formació professional i potenciar la cultura de l'emprenedoria com a gran sortida professional.

- Sistema sanitari. Requereix un gran acord per tirar endavant i fer les reformes per a mantenir el model actual de servei públic universal, i per no perdre qualitat i equitat, i garantir-ne la sostenibilitat. Aposta per mantenir un assegurament públic universal i el privat voluntari, mutual, per prestacions no incloses al catàleg públic o catàleg global.



- Si es descapitalitza el sistema sanitari actual va perdent qualitat i equitat i les classes socials mitjanes - altes l'abandonen i comença a quedar com a secundari per a les classes treballadores, deixant de ser el pal de paller de la innovació, la docència i la recerca.
- Les polítiques públiques han de rendir comptes. Cal una cultura d'avaluació de resultats com element bàsic per al crèdit de les mateixes davant la necessitat de reformes i de continuar invertint en elles.
- Cal fer un discurs únic entre política econòmica i social, per combatre la tesi totalment establerta per la qual es creu que per sortir de la crisi hem de sacrificar l'Estat del Benestar.
- Cal fer un únic discurs entre dèficit fiscal i social.
- Cal superar, per mitjà de la transparència en els resultats, el tòpic que l'estat del benestar disminueix l'esforç individual.
- Cal prioritzar les polítiques actives abans que les passives.

- Cal crear un nou relat de protecció social que generi seguretat al llarg de tot el cicle de la vida de les persones i adaptar-se a la diversitat i els canvis personals, familiars i laborals.
- Suport a les famílies amb fills des del naixement fins als tres anys, en temps, serveis (escoles bressol, serveis de suport familiar...) i prestacions econòmiques.
- Educació de qualitat des dels tres anys fins als setze amb un pla de transició a la continuïtat d'estudis, professionals o universitaris o al treball assalariat o autònom.
- Formació professional prioritària procedent de cicles formatius o universitaris. Garanties de formació tota la vida davant canvis laborals.
- Garanties de mínim per viure amb prestacions econòmiques, ajuts per a l'habitatge al llarg de tota la vida davant de canvis importants del mercat laboral acompanyats de formació per la inserció laboral.
- Garanties de pensions dignes per a tothom que poden ser complementades per no perdre poder adquisitiu en jubilar-se amb pensions complementàries.



- Adaptació del treball per poder continuar en moltes ocupacions i allargar la vida laboral sènior, a temps total o parcial.

L'objectiu és promoure l'autonomia personal de les persones grans i atendre la dependència quan arriba. La universalització dels serveis de suport a les persones grans són un repte a assolir.

L'equilibri del manteniment de l'Estat del Benestar ve donat per la fiscalitat, la natalitat, la població ocupada, la salut i l'esperança de vida. Una nova aposta d'adaptació de l'Estat del Benestar als canvis socials i de cicle de vida de les persones que ha de revalidar un pacte entre generacions i entre homes i dones.

Consell Social

- Comissions Obreres - CCOO
- Unió General de Treballadors - UGT

- Fundació Josep Irla
- Fundació l'Alternativa
- Fundació Nous Horitzons
- Fundació Rafael Campalans
- Fundació Cipriano Garcia
- Fundació Josep Comaposada
- Fundació Catalunya Segle XXI
- Fundació Pere Ardiaca
- Fundació Ferrer i Guàrdia
- Fundació La Fàbrica
- Fundació Terra
- Ateneus Laics
- Cooperació
- Entorn SCCL
- Escola Lliure El Sol
- Món-3
- SOS Racisme

- Acció Escolta de Catalunya
- Acció Jove - Joves de CCOO
- Associació Catalana per la Pau
- Associació de Joves Estudiants de Catalunya - AJEC
- Associació d'Estudiants Progressistes - AEP
- Avalot
- Casals de Joves de Catalunya
- Col·lectius de Joves Comunistes - CJC-Joventut Comunista
- ESPLAC - Esplais Catalans
- Joventut Socialista de Catalunya
- Joves d'Esquerra Verda - JEV

- Associació Catalana d'Investigacions Marxistes
- Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC
- Coordinadora per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya
- Sin Permiso
- Suburbe-Associació Cultural Estenenet el Desastre
- DeBarris sccl



Ponències 2011

Resistències



UPEC  **Universitat
Progressista
d'Estiu de Catalunya**

Amb la col·laboració de



**Diputació
Barcelona**



Ajuntament de Barcelona